מפניני הפרשה - מאמר

הנרתיק והמזוזה

זוג צעיר קורן מאושר, מספרים בהתפעלות שקיבלו מהדוד משה מתנה נפלאה ומיוחדת לחתונה: נרתיק למזוזה - מזהב טהור ולא זו בלבד, אלא האות שי"ן שעל הנרתיק משובצת בו ביהלומים נוצצים ומוסיפים בהדגשה: "**ובתוך הנרתיק הייתה גם מזוזה כשרה, כתובה על קלף**"

הסיומת בדבריהם נראית לכאורה שולית – הרי סך הכל כמה כבר עולה מזוזה, מאה המישים שקלים?...אבל בפרשתנו נראה, שאין זה שולי כלל שנים עשר פעמים חוזר ונשנה קורבן הנשיאים לחנוכת המשכן. כל אחד מהם הביא "**קערת כסף אחת, שלושים ומאה משקלה. מזרק אחד כסף, שבעים שקל בשקל הקודש...שניהם מלאים סולת בלולה בשמן למנחה**" (במדבר פרק ז' יג' עט').

ועוד הביאו "**כף אחת (במשקל) עשרה (מלעים) זהב**", אבל התורה הקדושה מוסיפה ומציינת שהייתה - "**מלאה קטורת**".

נרתיק זהב – ובתוכו מזוזה - האמת, שהקטורת היא העיקר, ורק מבט חומרני, מבט של חולין, מעריך כל דבר לפי שוויו הכספי. אבל לנו יש מבט אחר לגמרי בתלמוד הירושלמי במסכת פאה פרק א' הלכה א' מסופר על ארטבון - שליט נכרי, ששיגר דורון לרבי יהודה הנשיא. שלח לו מרגלית יקרה, וביקש ממנו תשורת גומלין שווה כמוה, שלח לו רבי יהודה הנשיא - מזוזה.

נעלב ארטבון ושאל: אני שלחתי לך אבן טובה ויקרה, ואתה החזרת לי מזוזה ששווה זוז אחד? ענהו רבי יהודה הנשיא: מה ששלחתי חפץ שווה מאוד, ועוד, אתה שלחת לי דבר שאני חייב לשמרו יומם וליל, ואני נתתי לך דבר שהוא שומר אותך יומם וליל..." - "**ארטבון שלח לרבי הקדוש חד מרגלי טבא אטימיטון. אמר ליה שלח לי מילה דטבא דכוותה. שלח ליה חד מזוזה. אמר ליה מה אנא שלחי לך מילה דלית לה טימי ואת שלחת לי מילה דטבא חד פולר. אמר ליה חפציך וחפצי לא ישוו בה, ולא עוד אלא דאת שלחית לי מילה דאנא מנטיר לה ואנא שלחי לך מילה דאת דמך לך והיא מנטרא לך דכתיב [משלי ו כב] בהתהלכך תנחה אותך וגו'**.

העובדה שהתורה מציינת שבכף היה קטורת מלמדת שהמבט צריך להיות ערכי, גבוה ומעמיק, לא שטחי, גשמי והמוני. המעטה היפה, אסור שיסיח את הדעת מהתוכן, מהעיקר. חז"ל סיפרו שבמתן תורה הר סיני עטה דשא מרהיב עין, עם פרחים שאין כמותם ליופי. אבל כל זה היה תפאורה - העיקר היה מתן תורה, ואשרי היודע לאבחן את העיקר, לכן מובא בליקוטי מהרי"ל שמות פרשת יתרו, שהיו יהודים רבים שהתפעלו מהאש והלפידים, מקול השופר ההולך וחזק, מהענן העשן והערפל – עד שלא שמו לב ל"אנכי ה' אלוקיך"...

"וזה העניין נלמד מהפסוק שלפנינו, וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת ההר עשן, וירא העם וינועו ג"כ, אבל ויעמדו מרחוק, ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלוקים, כי לא השגיה לקולות וברקים, רק לפנימיות של עשרת הדברות, וזו הוא התפארות של משה אשר התורה מפאר בו בזה".

נראה שדבר זה קורה לנו בגדול, באופן בו אנו סוקרים את חיינו והווייתנו כאן, בארץ ישראל, ארץ האבות, ארץ הקודש. הכל עמלים קשה כל כך כדי להעלות את רמת החיים, כדי לחיות טוב יותר. אולם מרוב מאמצים לחיות טוב יותר - חיים רע יותר...נוטלים חובות, משחקים, מרפטים את העצבים, נעשים קצרי רוח, ממורמרים, עצבניים, מדוכאים...ושוכחים, ש"רמת חיים" היא נרתיק בלבד, כסות לתוכן שמוסכים לתוכה.

בין אדם לחבירו

כל אופני דיבור לשון הרע אסורים הם, אפילו כאשר אומרים דברים נכונים ומדויקים. העובדה שדבר מסוים שמספרים הוא נכון אינה פוטרת מן האיסור לדבר דברי גנאי או דברים העלולים להזיק.

הוצאת שם רע – דהיינו סיפור דברים שאינם אמת – עוונה גדול יותר והיא גרועה מלשון הרע, שהיא אמנם גנאי אך היא אמיתית. סיפור דברי גנאי שביסודם הם נכונים אך נוספה להם הגזמה או אפילו שינוי קל של העובדות – גם הוא בגדר הוצאת שם רע.

שואל ומשיב

שאלה: מה יחם ההלכה לאדם העובר על חוקי הבטיחות לתנועה בדרכים. האם אדם הנוסע במהירות מופרזת, או עוקף כאשר ישנו סימון האוסר זאת, או אינו שומר מרחק, עובר בכך על איסור תורה או לא?

תשובה: הנוסע במהירות גבוהה (שמקובל להעניש עליה) או שאינו מציית לשאר חוקי הבטיחות, כגון שאינו מציית לתמרור עצור וכדומה, עובר על איסור תורה, מפני שהתורה ציוותה אותנו לשמור על נפשותינו מאוד, והכוונה היא להתרחק ולהיזהר מכל סכנה. פשוט שזה כולל גם את חוקי התנועה שלא נקבעו בשרירות לב כדי להרגיז את הנהגים, אלא נקבעו על ידי אנשים מומחים שבדקו וחקרו את הנושא והגיעו למסקנה שבמהירות כזו או בעקיפה במקום זה וכדומה, ישנה סכנה, וממילא אדם העובר על חוקים אלו עובר על איסור מהתורה.

את היסוד לחובת האדם להיזהר מכל הדברים המסוכנים למדו חז"ל ממצוות מעקה, שנאמר בחומש דברים פרק כב' פסוק ח': "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו". והוסיפו ופירשו חכמים בספרי שם, שכוונת התורה במצוות המעקה אינה רק למעקה לגג, אלא באה ללמדנו מצווה כללית, שניזהר ונישמר מכל הסכנות. וכן הדין לגבי כל המכשולים והסכנות, שעלינו להישמר מהם ולהסירם.

כן פסק הרמב"ם בהלכות רוצח ושמירת הנפש יא' הלכה ד' שכל מכשול שיש בו סכנת נפשות, מצוות עשה להסירו ולהישמר ממנו ולהיזהר בזה מאוד, שנאמר דברים ד' ט': "השמר לך ושמר נפשך". אם לא הסיר והניח המכשלות המביאים לידי סכנה, ביטל מצוות עשה ועבר ב"ולא תשים דמים בביתך".

יש להדגיש, כי מי שאינו שומר על חוקי הבטיחות, גם אם שיחק לו מזלו, ושום תאונה לא ארעה לו, מכל מקום בזה שלא נזהר עבר על איסור תורה, שכן התורה צוותה להיזהר. בנוסף לכך, צריך כל מי שנוסע שלא בזהירות לדעת שגם אם הוא אישית לא ביצע שום תאונה, מכל מקום הוא אשם בקיומן של תאונות הדרכים. מפני שבנסיעתו המהירה והלא זהירה עזר ליצירת נורמה שלילית, וודאי גרם לכך שעוד נהגים ילכו בעקבותיו, וינסו להדביק את הקצב המהיר שלו, ומן הסתם אחד מהם ייפגע. (מבוסס בעיקר על פניני הלכה)

מפניני הפרשה - רעיון

יברכך ה' - וישמרך

"**דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל**" (פרק ו', כג') על פסוקי ברכת הכוהנים שבפרשת "נשא" כותב רבי יצחק אברבנאל: כבר הזכירו העוסקים בתורת המדינה שהמדינה מתחלקת לשלושה חלקים בבני-אדם:

א. עובדי האדמה ובעלי האומנויות. ב. המתבודדים והמעיינים (בחכמות, במשפטים ובתפילות). ג. אנשי המלחמה וגיבורי הארץ ("אנשי חיל")

ברכת הכוהנים היא לשלושת מרכיבי האדם שבמדינה. כנגד "העובדים" אמר: "**יברכך ה' וישמרך**" – שישלח ברכה בכל מעשה ידיכם וישמרכם מכל נזק. כנגד "המעיינים" – אמר: "**יאר ה' פניו אליך ויחנך**" וכנגד "אנשי המלחמה" – אמר: "**ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום**" – ולא מלחמה להיכשל בה.

עוד יש לומר בעניין נוסח ברכת כהנים. הברכה פותחת בשלושת המילים: "יְבָרֶכְךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ". רש"י מפרש: יברכך - שיתברכו נכסיך; וישמרך - שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממונך, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם, וכיון שבאים לסטים עליו ונוטלין אותה ממנו, מה הנאה יש לו במתנה זו, אבל הקדוש ברוך הוא הוא הנותן הוא השומר.

אבל האורה חיים הקדוש מוסיף ומסביר שבעצם, ככל שהברכה גדולה יותר, כך צריך יותר שמירה. מדוע? משום שיש חשש שהברכה עצמה תגרום לאדם להתגאות, לשכוח מאיפה בא, להתבלבל.

למעשה כל אדם צריך להתפלל לה' ולבקש מאיתו: שמור עליי מפני הצלחתי. אני רוצה לשלוט בה ולא לתת לה לשלוט בי.

הניסיון מראה שברכה של עושר והצלחה זה לא מספיק. דווקא כשהם מגיעים, דווקא כשעולים לגדולה – צריך גם להיות ערניים, לשים לב, להישמר מנפילה.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

רם"ר גלעד בן ושרית אלמליה הי"ד ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה

סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר ע"ה הי"ד ויקטור בן לולי גליה ז"ל

ר' צבי בן יחזקאל גוטמן ז"ל ר' פסח אבינעם בן יונה וינוגרד ע"ה

אברהם מרדכי בן חיים צבי וינדיש ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב ז"ל הי"

ויויאן רייזל בת ביילה פרידמן ז"ל עלזיה (עליזה) בת ליזה עזריה ע"ה

חנה שלום בת עובדיה ומרים טיירי ע"ה חנה בת בודה עמיר ז"ל

וורדיה בת מימה דיעי ז"ל מרים (מירי) מישל בת בידה לבנה חורי ז"ל

בס"ד י' לחודש סיוון ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גיליון מספר 34
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת נשא

מפטירים:

"וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה"
(שופטים יג' – ב')

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת:	19:25
יציאת השבת:	20:25
זמן רבנו תם:	20:58

שינה עם התפילין - עפ"י פסיקת מרן בש"ע ופוסקים האחרונים

קדושת תפילין גדולה לכן, חייב אדם לא להסיח דעתו מהם. המצווה שיהיו על האדם כל היום, אך מפני שצריכים גוף נקי ושלא יסיח דעתו מהם, נהגו לא להניחם כל היום. בשינה עם התפילין קיימות שתי בעיות: א. שמא יפיח בהן בלי לשים לב. ב. שמא יסיח דעתו מהן.

מקור בתלמוד

המקור בתלמוד לאיסור שינה עם תפילין הוא במסכת ברכות דף כג: ומפשטות משמע שאיסור השינה עם תפילין הוא איסור גורף, ללא יוצא מן הכלל - שנת קבע ושנת עראי, וכך משמע גם מדברי רבא לעיל שאמר שאין לישן עם התפילין ולא חילק: **תנו רבנן: לא יאחז אדם תפילין בידו וספר תורה בזרועו ויתפלל, ולא ישתין בהן מים, ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי.** אולם הגמרא בסוכה דף כו. מחלקת בין מצבים שונים ומגמרא זו יוצא, שאם התפילין מונחות בידיו – איסור השינה הוא גורף, שחשש שמא ייפלו מידו, ואם הן מונחות על ראשו – שינת קבע אסורה, אך שינת עראי מותרת. הסברא בחילוק זה הוא שבשינת עראי אין חשש שיפיח בהם, מה שאין כן בשינת קבע: "...**תני חדא: ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע, ותניא אידך: בין קבע בין עראי, ותניא אידך: לא קבע ולא עראי? לא קשיא: הא - דנקיט להו בידיה, הא - דמנחי ברישיה, הא - דפריס סודרא עלויה. וכמה שינת עראי? תני רמי בר יחזקאל: כדי הלוך מאה אמה".**
מפרש רש"י: דנקיט להו בידיה: לא קבע ולא עראי, שמא יפלו מידו: דמנחי ברישיה: עראי מותר, וקבע אסור, שמא יפיח: דפריס סודרא עלייהו. הניחם אצל מראשותיו, בין קבע בין עראי, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת:

על חילוק זה בגמרא הקשו הראשונים: אומנם נכון הוא שבשינת עראי אין חשש שיפיח, אך עדיין לכאורה ישנה בעיה נוספת, שאסור להסיח את הדעת מהתפילין כאשר הן עליו, ואם כן, מדוע שינת עראי מותרת?

רא"ש

על כך השיב הרא"ש בהלכות תפילין, סימן כא' שאין היסח דעת אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק. אבל כשמתעסק בצרכיו אעפ"י שעוסק במלאכתו ואין דעתו עליהם אין זה נקרא היסח הדעת, לכן כשמתנמנם אין כאן היסח הדעת כי הוא שוכח הבלי העולם ואין כאן קלות ראש.

למעשה, נחלקו הפוסקים הראשונים האם שינת עראי כאשר התפילין עליו מותרת או לא. לדעת בעל המאור (ר' זרחיה הלוי), ולדעת הרא"ש ורבנו יונה מותר לישון שינת עראי בתפילין. זאת בהתבסס על הגמרא בסוכה הנ"ל ועל ברייתא בברכות כד. שם כתוב ששינת עראי ביום מותרת.

רמב"ם

הרמב"ם בהלכות תפילין, פרק ד' - טו' עפ"י הגמרא הנ"ל בסוכה הכריע להלכה שמותר לישון שינת עראי עם תפילין עליו, בתנאי שיעשה פעולה שתמנע ממנו לישון שינת קבע, כגון שישן בישיבה וראשו בין ברכיו.

ראב"ד

הראב"ד מובא ב 'כסף משנה' פרק ד' הלכה טו' השיג על הרמב"ם וכתב שכל זמן שהם בידו לא יישן בהם כלל שמא יפלו מידו, אבל אם הם מונחים עליו מותר לישון בהם שנת עראי, מפני שאין חשש שיפלו.

פסיקה להלכה בשו"ע

בפסיקת מרן בשו"ע בסימן מד' סעיף א' למעשה, ציטט את לשון הרמב"ם ללא חולק: **כל זמן שהתפילין בראשו או בזרועו, אסור לישן בהם אפילו שינת עראי, אלא אם הניח עליהם סודר ולא היתה עמו אשה, ישן בהם שינת עראי. וכיצד הוא עושה? מניח ראשו בין ברכיו, והוא יושב וישן.**
במשנה ברורה ס"ק א' כתב שזה משום הגזירה שמא יבוא להפיח בהם וע"י הנחת הסודר עליהן יזכור שיש תפילין עליו ולא יבוא להפיח.
נדגיש שדיני השינה בתפילין נאמרו בהנחה שאדם מניח תפילין במשך כל היום, ומדי פעם 'חוטף' תנומה קלה, מעין 'שינת עראי'. אך בזמננו שמניחים תפילין רק בזמן תפילת שחרית, בוודאי שראוי לא לישון כלל באמצע התפילה.

פסקי תשובות

מכל מקום, למעשה, כתב בפסקי תשובות בסימן מד' אות א' שיש ללמד זכות על אלה שנרדמים עם תפילין על ידיהם, כל עוד לא שוקעים בשינה.

'ילקוט יוסף'

בילקוט יוסף סימן מד' סעיף א' פסק כלשון מרן בשו"ע וכתב שראשו בין ברכיו זה כדי שלא יבוא לשינת קבע וההדגיש שלא ישן במיטה.

'כף החיים'

ב 'כף החיים' סימן מד' סעיף ג' הביא את דעת האר"י הקדוש שהקפיד מאוד בעניין היסח הדעת מהתפילין ושיש להימנע מהיסח דעת מהתפילין אפילו לרגע ובוודאי שיש להימנע משינה בתפילין ואפילו רגע אחד.
נציין שאם מזיזים את התפילין (ראש ויד) לגמרי ממקומם אפשר להקל לישון בהם שינת עראי. וכן, מי שנרדם בתפילין, ואפילו עבר וישן שינת קבע, אינו חוזר ומברך כשמקיץ משנתו, כיון שהתפילין עליו כל אותו הזמן. ואם חלץ את התפילין על מנת לישון, אפילו שינת ערעי, חוזר ומברך כשלובשן שוב.
סיכום: אין לישון עם התפילין עליו, אפילו שינת עראי, ומי שנאלץ לעשות זאת, ישן בישיבה וראשו בין ברכיו, כדי שלא ירדם. מי שנרדם עם התפילין אפילו שינת קבע, כשנעור אינו צריך לחזור ולברך עליהם.

פינת העורך

"ביום מלאות ימי נזרו יביא אותו אל פתח אוהל מועד" - רש"י: יביא את עצמו. למה נאמר שיביא את עצמו בזמן שהוא בא מעצמו? נראה שמטרת הנזירות היא כרפואה לאדם שיוכל להגביל עצמו מתאוות ומותרות ויוכל לכבוש את אנוכיותו. אם כתוצאה מהנזירות האדם מסוגל לראות את ענייניו הוא מאותה נקודת ראות ממנה הוא רואה את עניני הזולת, ונקי מנטיותיו האנוכיות אזי הושגה מטרת הנזירות וכבר יכול הוא לחדול מלצער עצמו.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר מאור בן דוד הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.
יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר שרון בוסקילה הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.
יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

לענות אמן על ברכת עצמו – חלק א'

המקור בתלמוד

בגמרא במסכת ברכות דף מה: מובאות ברייתות הסותרות לכאורה זו את זו. לפי ברייתא אחת - העונה אמן אחר ברכותיו, הרי זה משובח. ולפי ברייתא אחרת - העונה אמן אחר ברכתו הרי זה מגונה.

הגמרא תירצה את הסתירה לכאורה בין הברייתות וחילקה בין ברכת "בונה ירושלים" לשאר הברכות.

לפי פירוש רש"י, ברכת בונה ירושלים אותה ציינה הגמרא היא רק דוגמא לברכה שמהווה סוף של מספר ברכות.

כוונת הגמרא לומר שהעונה אמן אחר ברכת עצמו בכל ברכה שמהווה סיום של רצף ברכות, כמו ברכת בונה ירושלים או סוף ברכות קריאת שמע וכדומה הרי זה משובח, אבל בשאר שאינן מהוות סיום של רצף ברכות, העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגונה.

"תני חדא: העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה משובח, ותניא אידך: הרי זה מגונה! - לא קשיא: הא - בבונה ירושלים, הא - בשאר ברכות".

מפרש רש"י

הא בבונה ירושלים - שהיה סוף הברכות, הרי זה משובח, וכן בסוף ברכות דקריאת שמע, שחרית וערבית, ואחר כל ברכותיו דקתני בברייתא. הרי זה משובח - אחר גמר כל ברכותיו קאמר, ואחר כל ברכותיו דקתני הרי זה מגונה - בסוף כל ברכה וברכה קאמר.

כן הסביר רש"י בסידורו בסימן ק', שהעונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגונה, הכוונה היא לעונה אמן אחרי ברכת המצוות או ברכות הנהנין.

"ודאי מאן דשרי המוציא, או דמברך על מצוות כגון לולב ושופר, או דמברך על פירות ברכה דקמי אכילה ועני אמן בתר נפשיה, קא עביד בורות, דתנו רבנן המברך על הפירות ועל המצוות ועונה אמן אחר עצמו הרי זה דרך בורות..."

בהמשך מביאה הגמרא שאביי, כשהיה מברך ברכת המזון והיו פועלים אוכלים עמו ויוצאים ידי חובה בברכתו, כשהיה מגיע לבונה ירושלים היה עונה אמן בקול רם, כדי שידעו שנגמרה ברכת המזון ויחזרו לעבודתם, זאת אפילו שלא שמעו את הברכה הרביעית ברכת הטוב והמטיב.

"אביי עני ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו, דהטוב והמטיב לאו דאורייתא.

לעומתו רב אשי, במקרה כזה היה עונה אמן בלחש, כדי שהפועלים לא יזלזלו בעתיד בתקנת חכמים שתיקנו ברכת הטוב והמטיב.

רב אשי עני ליה בלחישא, כי היכי דלא נזלזלו בהטוב והמטיב".

מפרש רש"י

וליקומו - לעבידתייהו, ואי משום דקמפקע להו מהטוב והמטיב - לא איכפת ליה, דקסבר דלאו דאורייתא היא, אלא ביבנה תקנוה על הרוגי ביתר שנתנו לקבורה. רב אשי עני - להוא אמן בלחישה כי היכי דלא לשמעו וידעו ששם גמר הברכות ויזלזלו בהטוב והמטיב, ומיהו, משום דסוף כל ברכותיו היה, ותניא בברייתא הרי זה משובח - לא סגי דלא עני ליה.

פסקי ריי"ד

בפסקי ריי"ד על מסכת ברכות דף מה: פסק כדעת רש"י, שיש לענות אמן אחרי ברכת עצמו לכל ברכה שמהווה סוף של מספר ברכות ברצף, כגון אחרי ברכת גאל ישראל בתפילות שחרית וערבית.

"...לא קשיא כאן בשאר ברכות הא בבונה ירושלים. פירוש שהיא סוף ברכות של ברכת המזון הרי זה משובח, דברכת הטוב והמטיב ביבנה תיקנוה, ואין בה חתימה. והוא הדין נמי בסוף כל ברכותיו, כגון אחר גאל ישראל שחרית וערבית".

פסיקת הריי"ף

הריי"ף במסכת ברכות דף לג: פסק כלשון הגמרא, ולא ביאר אם רק על "בונה ירושלים" או על ברכה החותמת רצף ברכות: **"תאני חדא כל העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא הא דעני אמן אחר כל ברכה וברכה והא דעני אמן בבונה ירושלים".**

רבינו יונה

רבינו יונה על הריי"ף מסכת ברכות דף לג: מבאר שעניית אמן אחרי ברכת עצמו בברכת "בונה ירושלים", לא נועדה לחלק בין הברכות בברכת המזון שהן מהתורה לאלו שהן מדרבנן: **"...ואית דבעי מימר דמשום הכי אמרינן שהעונה אמן בבונה ירושלים שהוא משובח כדי לחלק בין שלש ברכות שהן מן התורה לברכה רביעית שהיא מדרבנן ואין זה נכון שבפירוש נראה בירושלמי שלא אמרו בבונה ירושלים בלבד אלא הוא הדין בסוף שאר ברכות...והטעם מפני דכשאומר אמן בסוף כל הברכות מורה שכבר גמר כל הברכות ואין לו לומר יותר אבל כשעונה אמן בסוף כל ברכה וברכה הרי זה בור שמראה בכל פעם ופעם שמסיים וחוזר ואומר אח"כ ברכה אחרת..."**

בהמשך מוכיח מהתנהגותו של רב אשי, שעניית אמן אחרי ברכת "בונה ירושלים" לא נועדה לחלק בין ברכות מהתורה לברכות מדרבנן. לדעתו יש לענות אמן אחרי ברכת עצמו גם לברכות אחרות שהן סוף הברכות.

למעשה דעתו של רבנו יונה היא כדעתו של רש"י, שצריך לענות אמן גם אחרי ברכת גאל ישראל שהוא סיום ברכות קריאת שמע וגם בברכת "שים שלום" שחותמת את תפילת שמונה עשרה: **"...ונמצינו למדין שצריך שיאמר האדם אמן אחר סיום התפילה כשיגיע להמברך את עמו ישראל בשלום אמן וכן צריך לומר אמן אחר גאל ישראל שהוא סיום ואין בזה הפסקה כיון שצריך לאומרו וכן כתב רש"י ז"ל"**

תוספות

התוספות בד"ה "הא בבונה" הביאו תחילה את דעת רבנו חננאל ובה"ג שכוונת הגמרא לשבח אדם יענה אמן אחר ברכותיו אינה רק לברכת "בונה ירושלים" אלא גם לברכות נוספות כגון אחרי ברכת ישתבח. אולם לבסוף ציינו שעפ"י מנהג העולם יש להבין את כוונת הגמרא: "הא - בבונה ירושלים, הא - בשאר ברכות", היא שרק בברכת "בונה ירושלים" שבברכת המזון, משובח שהאדם יענה אמן אחר ברכתו: **"הא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות – פירש רבנו חננאל והלכות גדולות, דיש מפרשים בכל ברכה וברכה כגון אחר ישתבח וכיוצא בו ומיהו פוק חזי מאי עמא דבר שלא נהגו לענות אמן אלא אחר בונה ירושלים דברכת המזון"**

רא"ש

הרא"ש במסכת ברכות פרק ז' סימן י' הביא שלוש דעות בעניין זה: דעת בה"ג, דעת הגאונים ודעת הרמב"ם: **"...ובה"ג מפרש טעם דודאי על הפירות ועל המצוות אם עני אמן אחר נפשיה הוי דרך בורות, שכן דרך בורים דמשתעי בתר ברכה והדר טעמי, אבל בסוף ברכה הרי זה משובח והא דנקט הכא בונה ירושלים לרבותא נקטיה אף על גב דאיכא הטוב והמטיב בתריה יש לו לענות אמן וגם משום דאיירי הכא בברכת המזון נקט בונה ירושלים...והקורא בתורה והמפטיר בנביאים והמברך על כל אחת מכל מצות האמורות בתורה לא יענה אחר עצמו אמן ואם ענה הרי זה בור ואי תימא אית תני תנא הרי זה חכם אמר רב חסדא מאן דאמר הרי זה בור בעונה על כל ברכה וברכה מאן דאמר הרי זה חכם בעונה בסוף. כתבו הגאונים רב יהודאי ורב האי ז"ל שאחר אכילת פירות וכיוצא בהם דבר הצריך לברך אחר אכילתו צריך גם לענות אמן אחר ברכתו אחרונה כיון שהוא סוף העניין והרמב"ם ז"ל כתב דוקא כשאומר שתי ברכות או יותר אבל בברכה אחת אין לו לענות אמן אחריה אפילו בסוף".**

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ה' בתהלים פותח בפסוק: "**למנצח אל הנחילות מזמור לדוד**" מלבי"ם מפרש שהמזמור הזה נחלק לשני חלקים. חלק א' עד פסוק ט', הוא כעין הצעה לגבי התפילה ואיך יתרגש לב המתפלל לה', וחלק ב' הוא הבקשה, מה' יתברך שיצילהו מיד שוררו (רודפיו).

את פסוק ה' ו' וז': ביאר שכוחות ה' יתברך הם רק לטובה. את פסוק ח': ביאר שהיות וכוחות ה' יתברך הם רק לטובה, הרי שיש הבדל גדול בין העובד ה' המתפלל לאלוקיו, ולבין בן ניכר המשתחווה לאלילים.

את פסוק ט': ביאר שבפסוק זה מתחיל להציע מבוקשו, ומבקש מה' שיורהו ה' דרך הקדש של התורה ושלא יטה ממנה.

את פסוק י': ביאר מלבי"ם, שהפה מציין תמיד את הדבור החיצוני, והלשון מציינת הדבור הפנימי המדובר בעצה והשכל.

את פסוק יא': "**האשימם אלוקים יפלו ממעצותיהם ברב פשעיהם הדיחמו כי מרו בך**" – מבאר מלבי"ם שדוד המלך פונה לקב"ה ומבקש שיוציא אשמה על אותם בני אדם המדברים בלשון חלקות נראים כמדברים טוב, אולם כוונתם גרועה: "האשימם אלוקים, שיצאו אשמים בדין, וזה מצד שני עניינים, א. מצד שהם חוטאים בעצת השכל לא מצד תאווה ושגגה – ממועצותיהם. ב. מצד ששונים בחטאם עד שנעשו מומרים לדבר - ברוב פשעיהם.

"האשימם אלוקים, שיצאו אשמים בדין, וזה מצד שני עניינים. **א. מצד שהם חוטאים בעצת השכל לא מצד התאווה והשגגה, ועל זה אמר: "יפלו ממעצותיהם. ב. מצד ששונים בחטאם עד שנעשו מומרים לדבר, ועל זה אמר: "ברוב פשעיהם", כמו שכתוב בדור המבול וירא ה' כי רבה רעת האדם וכל יצר מחשבות לבו רק רע.**

שמכל זה נראה כי מרו בך, ועושים להכעיס בשאט נפש, והמליץ כאילו עצתם הרע היא תהיה סבת נפילתם, משם יפלו ממרום עצתם ארץ, שעל זה אמר יפלו מן מועצותיהם (המ"ם הוא מ' המקום) ורוב הפשעים והשנותם היא תדחה אותם ותדחפם ליפול, באופן שימצאו ענשם מיד חטאתם, וכמידת חטאתם החטא ימיתם, ובמידה שמדדו ימדוד להם, אבל.

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית.

את פרק ב' בפסוק א': "**בני אם תיקח אמרי ומצותי תצפן אתך**" מבאר מלבי"ם שיש הבדל בין "אומר" לבין "מצווה" כך: "מצווה" היא הוראה מחייבת ומכריחה, כמו ציווי אדון אל עבדו.

ואילו "אומר" הם המור שבתורה ועל דברי מוסר ואמונות ודעות, לא ניתן לחייב, אלא צריך לקחת אותם ולקבלם:

"**בני אם תקח אמרי, יש הבדל בין אומר ובין מצוה, שהמצווה יכריח את המצווה לשמור פקודתו, כמצות האב על בנו והאדון על עבדו, ויש בחכמה מצות כמו מצות התורה שמחויב לעשותם, ועל זה אמר ומצוותי תצפון אתך, שהצפינה היא שישמרם תמיד בליבו ולא ישכחם, כמ"ש למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי, ויש בה אמרים, כמו המוסרים שבתורה ודברי אמונות ודעות וצריך לקחת אותם ולקבלם**".

את פסוק ב': "**להקשיב לחכמה אזנך תטה ליבך לתבונה**" ביאר מלבי"ם שהחוכמה היא הכוונה כוללת על כל המעשים והיא מלמדת על כל המעשים והמנהגים שיפול עליהם שם טוב ורע.

הבינה עוסקת בעניני האמונות והדעות שיפול עליהם אמת או ושקר. את החוכמה אדם לא מפתח מדעתו, אלא מקבל אותה במסורת, מההחכמים שקבלוה מפי הנביאים או מלימוד התורה.

לכן כתב להקשיב לחכמה אזנך, ואילו תטה לבך לתבונה, מפני שלבינה אין צורך בשמיעת האוזן, אלא רק הבנת הלב.

"**להקשיב לחכמה אזנך, כבר ביארתי שהחכמה היא תלמד על כל המעשים והמנהגים שיפול עליהם שם טוב ורע, והבינה היא בענייני האמונות והדעות שיפול עליהם שם אמת ושקר.**

ובארנו שחקי החכמה אי אפשר שיוציא האדם מדעתו רק צריך לקבלה מן החכמים שקבלוה מפי הנביאים או מלמוד התורה, ועל זה אמר להקשיב לחכמה אזנך, אמנם הבינה יבין האדם מכח בינתו מעצמו, ועל זה אמר תטה לבך לתבונה, כי אין צורך לזה שמיעת האוזן רק הבנת הלב".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. מה אסור לנזיר לאכול ולשתות?

א. מאכלי בשר ושתיית יין. ב. אין הגבלה באכילה אלא על תספורת.

ג. מאכלי דגים ושתיית יין. ד. ענבים ומאכלי ענבים ושתיית יין.

2. מדוע כיצד נעשית ברכת הכוהנים ובאיזו שפה?

א. עמידה מול העם ובכל שפה. ב. עמידה מול העם ובלשון הקודש.

ג. עמידה וגבם לעם ובלשון הקודש. ד. בעמידה או ישיבה ובכל שפה.

3. כמה 'עגלות צב' וכמה שוורים תרמו נשיאי השבטים?

א. 12 "עגלות צב" ו 12 שוורים. ב. 6 "עגלות צב" ו 6 שוורים.

ג. 12 "עגלות צב" ו 6 שוורים. ד. 6 "עגלות צב" ו 12 שוורים.

שאלה עפ"י פירוש הספורנו - כיתות ד' עד ח'

7. "...וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו..." (פרק ז') לאיזה קול הכוונה?

א. קולו של ה' שנבר עימו בהר סיני. ב. קולו של ה' מלפני חטא העגל.

ג. קלו של הקב"ה ולא קולות של מלאכים. ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. בקורבן סוטה כתוב - "לא יצוק עליו שמן" (פרק ה') מדוע?

א. כדי לא להדר את קורבנה. ב. השמן קרוי אור והיא עשתה בחושך.

ג. שמן מסמל ברכה, והיא ומעשיה מביא קללה. ד. תשובות א' וב' נכונות.

5. "ויהי ביום כלות משה" (פרק ז') למה / למי הכוונה "כלות"?

א. לתורה שהיא ככלה לישראל. ב. לסיום הכנת הכלים והעבודה.

ג. לעם ישראל שהיו ככלה הנכנסת לחופה. ד. לסיום המשכן.

6. "...וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו..." (פרק ז') לאיזה קול הכוונה?

א. קולו של ה' שנבר עימו בהר סיני. ב. קולו של ה' מלפני חטא העגל.

ג. קלו של הקב"ה ולא קולות של מלאכים. ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ז' ו ח'

8. "פֹּה תְּבָרֲכוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..." (ו') כמה שונה ברכת כוהנים במקדש?

א. במקדש הברכה הייתה בשם המפורש. ב. הברכה במקדש לא שונה.

ג. במקדש נאמרה כברכה אחת ולא שלוש. ד. תשובות א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

"שיר השירים – קודש קדשים..." (זוהר פרשת תרומה) – **הזדמנות מצטרפים לשיעור חדש – שיר השירים ביאור גאולי מעמיק - גברים ונשים - ביום שבת בשעה 16:15 - בבית הכנסת הספרדי.**

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי על ידי בעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941